

ȚIGANII – ETNIE SAU MINORITATE

Răspîndiți aproape în toată lumea, țiganii au diferite denumiri: *zigeuner* – în germană, *gypsy* – în engleză, *gitan* – în franceză, *gitano* – în spaniolă, *cigany* – în maghiară, *țiganu* – în bulgară, *țigane* – în rusă etc. și se manifestă ca un grup eterogen format din ramurile *sinti*, *manuș*, *jerli*, *ieniși* etc. Importante grupuri de țigani trăiesc în România, Ungaria, Spania, Franța, Bulgaria, Cehia, Serbia, Grecia, Italia etc., iar alte grupuri trăiesc în Turcia, India, Iran, în nordul Africii, în America..

Denumirile de *țigani*, *gypsy*, *gitani* ar proveni de la *egiptean*, *Egipt* – idee ce domina lumea medievală. Alții le găsesc originea în zona de nord-vest a Indiei și nord-estul Pakistanului, unde erau majoritari în casta militară a rajputilor. Mulți cercetători (John Samson, Alexandru Paspati, Johan D. Taikon etc.) opinează că originea țiganilor ar fi în triburile hinduse sau indiene. După numeroase cercetări ale unor savanți europeni, s-a ajuns la concluzia că grupa de sînge „B”, specifică țiganilor, certifică faptul că originea lor este asiatică și nu europeană. În acest caz ne întrebăm retoric: *Unde a fost țara lor? Cine ar trebui să-și facă probleme în legătură cu soarta lor, europenii sau asiaticii, ori poate organismele UE sau ale ONU?* Deocamdată soarta lor depinde de legislația fiecărei țări în care trăiesc, sunt tolerați, acceptați și în care încearcă și ei să se integreze. Se știe că încă din sec. V (438 d. Hr.), regele Persiei Bahram Gur i-a cerut suveranului Indiei 12.000 de lăutari (luri sau țigani) ca să-i distreze auditoriul, țigani care au primit pămînt și ulterior s-au stabilit în Persia. Au fost răscumpărați cu vite, grîu sau măgari. Dar acești țigani au secătuit pămîntul, mîncînd grînele și vitele, au refuzat munca la cîmp, fiind apoi izgoniți de același rege! Este ceea ce se întîmplă și astăzi în cea mai mare parte a cazurilor: refuzul muncii la cîmp, migrația în locul sedentarizării, conservatorismul în ceea ce privesc tradițiile și obiceiurile proprii etc.

Pînă și evreii, răspîndiți în lume pentru că au refuzat aspirarea romană în antichitate, au astăzi o țară unde se pot întoarce *acasă* după aproape 2000 de ani, se pot lăuda că au țara lor încă din cele mai vechi timpuri – Palestina. Dar *țiganii?* Care-i țara lor? De ce nu doresc astăzi *țiganii* să ceară mai marilor lumii întoarcerea în țara lor? Li s-ar acorda teritoriile revendicate sau li s-ar atribui teritorii în care să-și asigure un viitor după cum doresc. Oare doresc țiganii acest lucru? Sau se complac cu statutul de minoritari, recunoscuți sau nu, pretențioși sau nu în revendicări, cooperanți sau în conflict cu națiunea ce-i găzduiește, sau doresc să se afirme ca o etnie care-și revendică teritoriul original și străvechi, iar mai marii lumii ar trebui să li-l acorde, să li-l oficializeze. Păreră mea este că țiganii sunt cei mai mari beneficiari ai drepturilor omului: dreptul și libertatea de a-și hotărî preferențial locul unde și cum să trăiască în lume!

Știm însă că din secolul V au migrat din India spre Iran, Asia mediteraneană; în sec. IX ajung în Imperiul bizantin, iar în

sec. X-XIV în sud-estul Europei și nordul Africii. Din sec. XV pătrund în Europa apuseană, iar din sec. XIX în America. În spațiul românesc se afirmă de prin sec. XIV ca meșteșugari liberi – fierari, aurari, rudari, căldărari, muzicanți etc., organizați în *șatre*, creînd și toponime specifice – Țiganca, Țigănești, La țigani etc. Alții au ajuns robi pe moșiile mănăstirești, domnești sau boierești. Oricum, prosperitatea lor de-a lungul timpului a depins de expansiunea Imperiului otoman în Europa...

Explozia naționalismului din ultimele secole a adus multă teamă și îngrijorare prin promovarea ideii „purității etnice” prin care numeroase minorități, inclusiv țiganii au avut de suferit, chiar dacă ei își ofereau deseori serviciile lor productive populațiilor de contact, fără a avea pretenția că de aceste servicii depindea prosperitatea acelor zone. Țiganii vătrași au acceptat sedentarismul doar în grupuri mici, la marginea comunității, făcîndu-se cît mai utili, promovîndu-și limba ca mijloc de comunicare transnațional, o limbă *indo-ariană*, din familia limbilor indo-europene. Le-a lipsit solidaritatea de grup mare, puternic și deci și posibilitatea de a-și crea un stat suveran. Sentimentul lor de împlinire s-a realizat prin renunțare și cedare de identitate, aspecte care au devenit în timp moduri de viață, de existență sau de supraviețuire. În spațiul românesc etnia țiganilor a cunoscut numeroase momente de emancipare (1856 – abolirea robiei), de afirmare, mulți dintre țigani verificîndu-și calitățile de artiști, de industriași, ofițeri, administratori, medici sau oratori în Parlament, ceea ce se observă cu intensitate, mai ales după 1989 (Marcel Pavel, Nicolae Guță, Ion Iliescu, Mircea și Răzvan Lucescu, Pepe, Ionel Dănculescu, Claudiu Niculescu, Bănel Nicolită, Andra, Nae Lăzărescu, Gabi Luncă, Fărămiță Lambru, Nicușor Predescu, Jean Constantin, Ștefan Bănică, Grigoraș Dinicu, Aura Urziceanu, Ion și Mădălin Voicu, Adrian, copilul minune, Johnny Răducanu, Nelu Ploieșteanu etc, pe care-i putem adăuga altora mai vechi – Anton Pann, Barbu Lăutaru...). Dar, cel mai adesea, țiganii din România, circa 2,5% din populație (535 140), își trăiau viața marginal și contemplativ, pentru că cei ce-i reprezentau la nivel politic nu aveau nimic în comun cu problemele, trăirile, năzuințele și aspirațiile acestei etnii. Mai mult, competiția între grupurile rivale de țigani a fost abil valorificată de celelalte partide.

Cu toate că trăim în sec. XXI, încă ne scapă etnogeneza țiganilor: *unde, cînd și cum* s-a creat etnia lor? Știm în schimb multe lucruri din viața lor: că au peste 6 membri pe familie; că peste 43% din ei sunt tineri (pînă la 16 ani); că vîrsta lor la căsătorie este de 17-18 ani, dacă nu chiar mai redusă; că peste 50% din femeile lor nasc pînă la 18 ani; că au o educație sanitară modestă și nu folosesc mijloace contraceptive; că se află la un prag minim de cultură socială și politică, mulțumindu-se cu supraviețuirea și subzistența (ce-ar fi dacă ar cere locuințe și,

dacă le primesc, ce fac cu ele? Ce-ar fi dacă ar cere locuri de muncă și, dacă li se oferă, ce fac din ele?). În afara țiganilor îmbogățiți, ceilalți, majoritarii se complac într-o situație de viață socială și economică inferioară. Se complac în a primi ajutorul de șomaj. Este evident slabul lor interes pentru școală (majoritatea preferă analfabetismul), pentru o profesie, pentru un loc de muncă... Nu-i interesează un teritoriu al lor, o țară mamă, un guvern anume, nu sunt naționaliști, n-au ce apăra, nu revendică drepturi colective, nu provoacă separatisme și ostilități cu populația majoritară, mai degrabă se ciocnesc între ei, între bandele rivale; au totuși câte un bulibașă, câte un rege (Ion Cioabă) sau câte un împărat (Iulian Rădulescu), rămânând la un model tradițional de reprezentare; n-au probleme în parcurgerea distanțelor, în alegerea altui domiciliu – problemă indispensabilă în viitor oricărui european; nu se căsătoresc pentru a nu-și asuma obligații, dar coabitează câte 30-40 de ani într-o dragoste liberă, având șansa să spună „Nu” atunci când relația nu mai merge (tot mai mulți europeni, chiar și români, de-abia acum trec la un astfel de mod de viață...); n-au acte de stare civilă etc., etc.

Problema lor nu poate fi rezolvată de către un singur stat (chiar dacă un anume stat european a început deja amprentarea lor, așa cum altădată o făcea Hitler pentru a-i destina morții), ci a lumii întregi. Prin dialog și negocieri s-ar putea crea un nou stat al țiganilor, poate european, poate asiatic, poate african, poate american, australian sau numai Dumnezeu poate ști ce fel de stat vor avea țiganii și locul acestuia pe glob. Curzii, un popor de peste 30 de milioane, nici astăzi n-au reușit-o, ci trăiesc în spații ce aparțin statului Turciei, Iranului, Irakului și Siriei. Integrarea țiganilor sau a rromilor în România nu va duce în timp la dezintegrarea românilor? Fundația Soros a alocat deja pentru acest proces zeci de milioane de euro, din care circa 3 mil. numai la nivelul anului 2007! Dar nici experiența curzilor nu-i de lepădat.

Prin rețeaua „Soros Open Network” s-a reușit ca numele de *țigan* să fie asimilat cu cel de *rrom*, iar astăzi chiar de *român*, aspect ce face rău atât românilor cât și țiganilor, care nu acceptă asimilarea în locul nomadismului tradițional. Și unii și alții își apără identitatea, limba, tradițiile, care sunt total diferite între ele. Oficial, termenul de *rrom* a fost acceptat la cererea lui Petre Roman în anul 2000, pe când era ministru de externe, idee promovată anterior de Andrei Pleșu! Tot Soros amțeșea opinia internațională că limba țigănească ar trebui să se numească limba *romalli*, înlocuită cu *romani*, ulterior *rromani*, iar astăzi *romanes*. Cât de ușor și-au obținut țiganii originea: *rom* – *Roma* – *România* (țara de unde provin!). Pare ridicol și iritant că simbolul nostru în actele oficiale europene este ROM sau ROU (francofon) și de fiecare dată, cel puțin pe net, simbolul este însoțit de fotografii reprezentând țigani! De altfel, italienii și francezii – frații de latinătate – ne și spun astăzi *țigani* și nu numai ei: rușii (Pușkin, *Țigani*; în filmele rusești, țiganii cîntău românește!) ne spun țigani pentru a-i feri pe *moldoveni* de această rușine!; ungurii au stabilit originea țigănească a „olahlilor” (vlahlilor sau românilor), împoșcîndu-i pe toți românii din interiorul sau dinafara granițelor; bulgarii se simt bine când au ocazia să ne facă țigani. Ce să mai spunem de Jirinovski sau Voronin? Viitorul țiganilor în Europa devine tot mai clar – integrarea lor la nivelul fiecărei țări, o politică firească de socializare încît, ori unde ar alege să trăiască, să simtă că și pentru ei se respectă drepturile omului. În acest sens,

opt țări europene au declanșat un program de incluziune a rromilor pentru deceniul 2005-2015, program ce vizează îmbunătățirea situației globale a țiganilor și pentru care România și-a creat Agenția Națională pentru Rromi (ANR), în vederea punerii programului de emancipare în aplicare. În același timp, invenția *rom/Roma/români* ar trebui să dispară precum un impostor dovedit, judecat și condamnat cu o sentință definitivă și să rămînă termenii general acceptați de-a lungul timpului: *zigeuner*, *gypsy*, *gitan*, *gitano*, *cigany*, *zingaro*, *țigan*... Dacă, peiorativ, denumirea *țigan* înseamnă cineva cu fapte reprobabile, nu înseamnă că el trebuie înlocuit cu *rom*, *rrom*, *român*... De văzut ce păzește Academia Română și oficialii țării...

Cred că Europa nu-și poate permite un stat artificial creat, fie acesta și al țiganilor sau al rromilor, cum le spun unii, pentru că ar putea declanșa conflicte multirasiale sau multietnice. Europa este interesată de bunăstarea colectivă, de eliminarea disperării sociale sau economice. În acest sens România acordă o atenție deosebită tuturor minorităților, mai ales țiganilor, dar de fiecare dată, în instituțiile oficiale de protecție a acestor minoritari, posturile de conducere erau acaparate de minoritarii unguri în proporție de 33%, deși ei reprezentau doar 6% din populația țării. Ghici cine i-a păcălit pe țigani? Între timp, statul român acordă locuri speciale în școli, facultăți pentru ca țiganii din România să aibă învățătorii și profesorii lor, medicii și juriștii lor, parlamentarii lor etc. Pînă și „cornul și laptele”, „bani pentru liceu”, „calculatoare pentru copii” au fost strategii românești de a-i atrage și pe copiii țiganilor la școală, dar din cauza delăsării și a lipsei de interes, acești copii abandonau cursurile și implicit studiile superioare...

Greu va fi oricărui stat european să găsească soluții pentru a-i ajuta pe țigani. Dacă li s-ar oferi un teritoriu, cred că l-ar refuza, pentru că ei refuză lucrul cîmpului...; integrarea o resping în favoarea nomadismului sau a migrațiilor contemporane; limba transnațională pe care o vorbesc, tradițiile și obiceiurile lor sunt greu de abandonat... Poate prin eforturi comune, europenii vor găsi soluții democratice pentru această etnie. Deocamdată, ca minoritari, țiganii se bucură de protecția fiecărui stat european, în baza legilor internaționale unanim acceptate. Nimeni nu interzice alte soluții, mult mai bune, poate americane, africane, asiatice sau australiene; poate o tutelă a ONU într-un spațiu ales, poate o tutelă a UE sau a cîtorva state, poate o tutelă a SUA?! Vom vedea.

Pînă se vor decide alții ce să facă cu ei, la noi în România fenomenul integrării pare mai pronunțat, țiganii acceptînd locuri de muncă după pregătirea lor, nu sunt imposibile căsătoriile mixte, dimpotrivă, cînd se igienizează, și fetele și bărbații sunt foarte frumoși; domină cu foarte bune rezultate sectorul muzical, iar acolo unde se sedentarizează, cooperează elegant cu majoritarii.

Pot fi consultate și următoarele materiale: Alvin Toffler, *Șocul viitorului*, București, 1973; Vladimir Trebici, *Populația Terrei – demografie mondială*, București, 1991; Mihail Kogălniceanu, *Dezrobirea țiganilor...*, *Discurs rostit la Academia Română*, 1891; Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada*; Elena Zamfir, Cătălin Zamfir, *Țiganii între ignorare și îngrijorare*, 1993; *Constituția României*, 1991, 2003; *Rezoluția 249/1993 a Conferinței Permanente a Puterilor locale și Regionale ale Europei*, martie 1993, Strasbourg.